

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Kova vyksta ne tarp tautų, o tarp gėrio ir blogio

Sužinojęs, kad mano jaunystės bičiulis Feliksas KUTKA, kurį kitados pažinojau kaip tiesiog bohemišką rokerį, muzikos grupės „Merlin“ lyderį ir dainininką, šiandien yra karo nualintos Ukrainos žmonės ir antiteroristinės operacijos (ATO) karius remiančio fondo „Unija 1219“ pirmininkas - kilniai misijai atsidavęs, broliškos tautos nelaimei neabejingas žmogus, - tuoj pat panorau pasikalbėti su juo apie bendražmogiškąją atsakomybę ir asmenybės brandą, leidžiančią tokias atsakomybes prisiimti.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Kiek pamenu, grupė „Merlin“ nepasižymėjo kažki kokiais pilietiniais iššūkiais, o jos dainos apsiribodavo laisvamaniškam jaunimui, bet ne tautoms ir valstybėms aktualiais kontekstais. Tad norėčiau sužinoti, dėl kokių priežasčių ir koku būdu iš valiūkiško scenos vaikėzo štai virtote ne vien už save atsakomybę jaučiančiu, taurią misiją vykdančiu žmogumi?

- Nereikia pamiršti, kad rokenrolas, be visų kitų prasmų, visada dar reiškia ir laisvę. Taigi laisvė man visada buvo svarbi - tiek vidinė asmenybės, tiek tautų ir valstybių. Todėl nemanau, kad manyje įvyko koks nors lūžis, apvertęs pasaulį ar perdėliojęs prioritetus. Toji jūsų minėtoji asmenybės branda man pačiam labiau primena pyragą, kuriame prie vieno sluoksnio sklandžiai prilimpa kitas.

Gastroliuodamas su grupe, turėjau gerą galimybę iš arti pažvelgti į Vakarų pasaulį, pamatyti, ko galėtume iš jo pasimokyti, ko turėtume pasisaugoti... Svečiuodamasis užsienio šalyse, dalyvaudamas įvairiuose tarptautiniuose festivaliuose, konkursuose, kūrybinėse dirbtuvėse taip pat supratau, kad ne tik savo muzika, bet ir savo elgesiu, žodžiais, net charakterio savybėmis atstovauju Lietuvai. Tai, ko gero, ir buvo pirmieji pilietiškumo bei asmenybės brandos daigai.

Menu, prieš išvažiuojantį į ilgesnį kelionę Vakarų Vokietiją pačioje Lietuvos Nepriklausomybės pradžioje žmonės mane gąsdino, kad patirsiu ten kultūrinį šoką, pasijusiu menkas ir necivilizuotas... Na, taip, pamačiau, kaip ten viskas racionaliai sutvarkyta, miestai ir gatvės spindi švara, kokia aukšta viešojo elgesio, bendravimo kultūra, tačiau jokio kultūrinio šoko nepatiriau. Atvirkščiai - pamačiau, kur link ir mes turime stengtis, kilo noras sau ir pasauliui įrodyti, kad niekuo nesame prastesni.

Taip pat brandino ir muzikos pasaulio kasdienybė - teko patirti, kad šiais laikais perkama ir parduodama viskas, ką tik pats sutiksi parduoti. Tad teko ugdyti savo nuomonę, požiūrį, principus, išmokyti jų be kompromisų laikytis... Supratau, kad ne tik muzikantai, bet apskritai visi žmonės dalijasi į tuos, kurie groja užsąknytą muziką, ir tuos, kurie stengiasi groti savąją. Supratau, kad noriu priklausyti pastariesiems. Nuo to laiko visus be išimties sprendimus gyvenime priimu tik tada, kai pajuntu jiems savo vidaus pritarimą.

- Taip nutiko ir veiklos, susijusios su parama Ukrainai, atveju?

- Mano susidomėjimas Ukrainos reikalais prasidėjo nuo Maidano laikų - nuo pirmųjų transliacijų per televiziją. Akimirksniu prieš akis prabėgo ne taip sena mūsų pačių išsivadavimo iš sovietų imperijos istorija, prisiminiau laisvės troškimo suvienytą Tautą, didžiulį ryžtą ir dvasinį pakilimą... Supra-

Irmanto Štėrečiaus nuotr.

▶ **Nesvarbu tautybė - svarbu, ar čia gyvenantis rusas, lenkas ar žydas suvokia, kad jis yra Lietuvos, o ne Lenkijos, Rusijos ar Izraelio pilietis**

tau, kad Ukrainoje šiuo metu vyksta tie patys virsmai, kaip pas mus 1990-aisiais. Prisiminiau, koks mums anuomet buvo svarbus išorinio pasaulio palaikymas. Todėl gėda buvo likti abejingam, nieko nedarančiam stebėtojiui... Juo labiau matant viltingus, pilnus lūkesčio žvilgsnius: „Jums pavyko - jūs tai padarėte. Padėkite ir mums to pasiekti.“

Net su žmona susibariau, kai pradėjo priekaištauti, kad skėstu Ukrainos reikaluose, užuot žiūrėjęs savųjų. Pasakiau jai, kad tai ne Ukrainos, o visų mūsų - mylinčių laisvę bei atmenančių, kas yra priespauda, - bendras reikalas. Tad sulaukęs Ukrainoje gyvenančio lietuvių telefono skambučio ir jo pasiūlymo prisidėti, nedvejodamas įregistravau fondą kaip juridinį vienetą ir ėmiausi veiklos.

- O veikla - rinkti pinigus ir juos skirti Ukrainos žmonių reikmėms?

- Na, ne tik tai. Iš šalies atrodo, kad tik administruojam pinigus ir patys neatliekam jokių darbų, bet iš tiesų vos spėjame suktis. Tarkim, atvažiuoja į Lietuvą gydytis sužeisti ATO kariai. Atskraidina juos ir įkurdina ligoninėse Sveikatos apsaugos bei Krašto apsaugos ministerijų atstovai, tačiau praktikoje nėra viskas taip, kaip „ant popieriaus“. Pavyzdžiui, neretai kariai atskraidinami tie-

siog su pizamomis ir šlepetėmis, neretai - alkani. Tad tenka nešti „lašinių“ iš namų, pasirūpinti drabužiais, kitomis jų buities smulkmenomis, su kiekvienu pasikalbėti, išgirsti jų poreikius...

Be to, toks fondas buvo reikalingas kaip oficialus vienetas, į kurį žmonės galėtų kreiptis. Juk žinote, dabar gausybė tiesiog gatvėse renkančių paramą neva Ukrainai, tačiau tarp jų daugybė sukčių, apsišaukėlių... Fondas padeda paramos veiklą centralizuoti. Nors, turiu pasakyti, kad Lietuvos visuomenė jau gyvenimo yra pamokyta į fondų veiklą žvelgti labai įtariai - kone kasdien tenka prisiekinėti žmonėms, kad mes ne tokie, kad mūsų fondas yra sukurtas ne pinigams plauti, kone kasdien tikinti žmones, kad nesu vagis.

Tiesą sakant, galėtų apie paramos Ukrainai iniciatyvas bent kiek daugiau kalbėti ir mūsų žiniasklaida. Juolab kad tokių ištis gražių iniciatyvų esama ne taip jau mažai - vienos visuomeninės organizacijos siunčia į Ukrainą drabužių siuntas, kitos - maistą, dar kitos susidėjusios nupirko ATO kariams reanimobilių... Deja, apie tai nekalbama, rūpi vien kruvina, šokiruojanti, kraują kaitinanti informacija. O juk esama daugybės žmonių, kurie mielai norėtų prie paramos prisidėti, tačiau nežino kaip.

- Ką reiškia toks keistas jūsų paramos fondo pavadinimas: „Unija 1219“?

- Tarp Lietuvos ir Ukrainos 1219 metais buvo pasirašyta tarpusavio pagalbos sutartis, kuri nuo to laiko niekada ir nebuvo nutraukta. Tad savąją veiklą mes tarsi ir vykdomė ta sutartimi prisiimtus įsipareigojimus - darome tai, ką dar prieš aštuonis šimtus metų esame vieni kitiems pasižadėję.

- Bendraujate su ukrainiečiais, tad, be abejo, dažnai išgirstate klausimų apie gyvenimą Vakarų pasaulyje. Ką jiems atsakote?

- Į visus klausimus atsakau labai nuoširdžiai, nemeluodamas ir nieko neslėpdamas. Dabar atvažiuo į Lietuvą ukrainiečiai jaučiasi lygiai taip pat, kaip aš Lietuvos Nepriklausomybės pradžioje jaučiausi Vokietijoje, stebisi, kaip pas mus švaru, kaip viskas racionaliai sustyguota, koks aukštas aptarnavimo ir bendravimo kultūros lygis...

Sakau jiems, kad tai paviršius - įspėju, kad Tautai iškovojus laisvę ją įgyja ne tik dori ir Tėvynę mylintys žmonės - laisvę įgyja ir vagys, ir niekšai, ir ištverkėliai, ir pasidavėliai... Taip pat pasakau, kad laisvė ir gyvenimas gerovės sąlygomis gimdo abejingumą.

Štai žingsniuodami sostinės Gedimino prospektu ukrainiečiai tiesiog aikčiojo, kaip gražiai jis sutvarkytas. Todėl pasakiau jiems, kad mums prospektu džiaugtis šiek tiek kliudo tai, kad jo rekonstrukcijos metu keletas valdininkų „netyčia“ praturtėjo keliais milijonais...

Atvirai jiems sakau, kad įstojus į ES kurį laiką atrodys, jog atsivėrė rojus vartai ir ėmė tekėti pieno upės kisieliaus krantais. Tačiau euforijai praėjus suvoks, kad visa tai turi savąją kainą - kad niekas nieko iš tiesų neduoda dykai.

- Kaip į jūsų veiklą reaguoja bičiuliai iš Rusijos, rusakalbiai Lietuvos draugai? Juk, jei neklystu, ir pats esate baigęs rusų mokyklą?

- Taip, mokykloje mokiausi rusų kalba, tačiau mano gyslomis teka susimaišęs turbūt be išimties visų LDK tautų kraujas. Kol kas savo genealoginį medį esu atsekęs iki XIX amžiaus, be išimties visi mano protėviai - vilniečiai. Manieji proseneliai iš abiejų pusių yra krikštyti Šv.Rapolo bažnyčioje ir ilsisi Rasų kapinėse.

Taigi esu vilnietis. O tai reiškia - įpratęs prie tautų įvairovės ir su visų tautų atstovais sugyventi. Neturiu problemų ir dėl kalbų - kalbu lietuviškai, rusiškai, lenkiškai, angliškai, puikiai suprantu baltarusių, visai normaliai - ukrainiečių kalbą... Vilniečiai galbūt aiškiausiai supranta, kad ne kalba arba ne tik kalba apibrėžia žmogaus šaknis, juo labiau - pilietybę. Nesvarbu tautybė - svarbu, ar čia gyvenantis rusas, lenkas ar žydas suvokia, kad jis yra Lietuvos, o ne Lenkijos, Rusijos ar Izraelio pilietis. Na, o tiems, kurie net ir čia gyvendami nelaiko Lietuvos savąją Tėvynę, siūlyčiau pasekti Lietuvą nusivylusių lietuvių pavyzdžiu ir važiuoti gyventi ten, kur geriau - kur šaukia širdis.

Žinoma, iš rusakalbių pasitaiko išgirsti priekaištų dėl mano veiklos, neva: „Geriau padėtumei saviškiams“. Bet nejaugi jie vadiną „saviškiams“ V.Putino režimą ir jo šalininkus vien todėl, kad jie - rusakalbiai?..

Aš esu įsitikinęs, kad kova vyksta ne tarp tautų, o tarp gėrio ir blogio. Tikrai nejaučiu priešiško rusų tautai. Priešiškumą jaučiu diktatūrai, smurtui, išnaudotojams ir „vatnikams“, kad ir kokios jie būtų tautybės. Ir tik nemanykit, kad tarp lietuvių tokių nėra.

Užsienio politikos pragmatiškusumas ir moralė

Atvertus Seimo interneto puslapyje parlamentarų dosjė akys raibsta nuo jų veiklos. Dirba ne tik komitetuose, bet ir tarparlamentinių ryšių komisijose. Ypač nuostabą kelia užsirašiusieji bendrauti su egzotiškomis valstybėmis. Ar tai reiškia, kad politikai rengiasi nemokamai pakeliauti po pasaulį? O gal tai reiškia, kad mūsų užsienio politika darosi vis svarbesnė pasauliui? Jei taip, kodėl mūsų užsienio politika visiškai kitokia nei kitų valstybių? Net Vakarų.

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskultavo Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, buvęs Vilniaus universiteto rektorius Benediktas JUODKA, Seimo nariai Povilas URBSYS bei Egidijus VAREIKIS ir filosofas Krescencijus STOSKUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Seime kuriasi parlamentinės draugystės grupės su kitais parlamentais. Gal reikia riboti šių grupių skaičių, palikti tik tų valstybių, su kuriomis Lietuva palaiko diplomatinis santykius?

B.JUODKA: Pirmiausia noriu paminėti, kad faktiškai yra dvi grupės: tarparlamentinės grupės ir laikinosios grupės. Šiandien yra 62 tarparlamentinės ryšių grupės, o laikinių – 29.

Egidijus VAREIKIS
Seimo narys

Užsienio reikalų komitetas peržiūrėjo visus mūsų statuto paragrafus, kurie reglamentuoja tarparlamentines ir laikinąsias grupes. Galii iš karto pasakyti dvi tezes ir jos daugmaž atspindės visus mano pasakymus. Pirmą: Seimo statuto pataisomis dėl tarparlamentinių ryšių grupių sudarymo siekiama apsaugoti Lietuvos vykdomą užsienio politiką, kad dėl pavienių kartais nelabai atsakingų Seimo narių iniciatyvų nebūtų pažeisti tarptautiniai valstybiniai susitarimai ir įsipareigojimai. Antra: apibrėžti tarparlamentinių ryšių ir laikinių grupių kūrimo Seime klausimus, kurie prieštarauja oficialiai Lietuvos užsienio politikai ir galėtų diskredituoti mūsų šalį.

Lietuva turi tam tikrą savo užsienio politiką. Pagal Konstituciją labai svarbų vaidmenį atlieka prezidentė. Taip pat Vyriausybė ir Užsienio reikalų ministerija. Jeigu laikomės tam tikros užsienio politikos, tai mūsų, parlamentarų, veiksmai, nors ir turime laisvus mandatus, neturėtų prieštarauti mūsų užsienio politikai. Kitaip bus jovalas.

Dar noriu pasakyti, kad viena iš mūsų pataisų norima apsiriboti tomis valstybėmis, su kuriomis Lietuva palaiko diplomatinis santykius. Tokių valstybių, gal jūs nežinote, yra 180. Taigi erdvės kurti tarparlamentines grupes yra daug.

Deja, yra tarparlamentinių grupių, kurios išprovokuoja tam tikrus politinius nesusipratimus. Jeigu mūsų užsienio politika pripažįstama, kad Azerbaidžanas vientisas, kad Kinija nedaloma valstybė, tai logiška, jog visi kiti niuansai sukelia tam tikrą nepasitenkinimą.

bacho problema. Ji atsirado 1988 metais, kai sovietinės respublikos, autonominės respublikos, taryba paskelbė nepriklausomybę, atsisakymą nuo Azerbaidžano.

Tai buvo 1988 metai. Nebuvo kitų kontekstų ir tada Sąjūdis, tiek Estijos, tiek Latvijos, tiek Lietuvos, rėmė būtent šią iniciatyvą. Net yra priimta deklaracija dėl Kalnų Karabacho, nes, matote, mums tada buvo naudinga. Visa, kas yra susiję su atsiskyrimu nuo Sovietų Sąjungos, mums buvo naudinga ir mes Kalnų Karabacho temą naudojome. Dabar, kai mes tapome protingi ir saugesni, mums ši tema nebeįdomi.

Nesakau, kad ta tema vienaip ar kitaip turėtų būti vienpusiškai eskaluojama. Bet būdami nuoseklūs turėjome omenyje, kad mes, kaip valstybė, buvome pripažinti vien tik dėl to, kad pasaulyje buvo valstybės, kurios laikėsi moralinio imperatyvo politikoje. Būtent Islandija, kuri pirma pripažįsta mus kaip valstybę ir užmezga ryšius. Užmezga ryšius su valstybe, su kuria niekas nebuvo užmezgęs diplomatiniių santykių. Manychiau, tai yra vienas iš politinių aspektų.

Antras aspektas - konstitucinis. Konstitucinė doktrina kol kas įtvirtina šios Seimo nario mandata. Tai vienas iš Seimo nario veiklos savarankiškumo ir lygiateisiškumo garantijų. Kartu akcentuojama, kad Seimo narys nėra kurios nors jį iškėlusios politinės partijos ar politinės organizacijos atstovas Seime, Seimo narys yra Tautos atstovas ir jo mandatas yra laisvas. Savo veikloje Seimo narys vadovaujasi tik Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine. Jeigu mes kalbame, kad mus į Seimą išrinko žmonės dėl savo skirtumų, dėl skirtingų pasaulėžiūrų, tai šia pataisa dabar norima įtvirtinti Užsienio reikalų komiteto viršenybę kitų komitetų atžvilgiu. Vadinasi, tokiu būdu norima apriboti saviraškos, politinės laisvės reikiškąjį Seime, atsiranda Seimo narių, lygesnių tarp lygiųjų. Manychiau, kad tai yra tiesioginis Konstitucinio imperatyvo pažeidimas laisvo Seimo nario mandato atžvilgiu.

Mes įkūrėme grupę „Už demokratinę Baltarusiją“. Beje, irgi buvo kautynės dėl pavadinimo. Dėl Baltarusijos situacija yra sudėtinga, mes tarsi formaliai pripažįstame, kad pastarieji Baltarusijos parlamento rinkimai yra teisingi, teisėti buvo prieš keliošimtis metų. Manychiau, kad tai yra tiesioginis Konstitucinio imperatyvo pažeidimas laisvo Seimo nario mandato atžvilgiu.

Kodėl žmonės bėga iš Lietuvos? Jiems čia negerai gyventi arba padėtis nepatinkama

Krescencijus STOSKUS
Filosofas

E.VAREIKIS: Norėčiau rasti vidurį tarp dviejų prelegentų pozicijų. Pirmiausia turiu pasakyti, kad vargu ar kas gali drausti steigti grupes. Seimo valdyba gali tik paskirti savo nuomonę. Ką valdyba gali padaryti? Ji, atsižvelgdama į Užsienio reikalų komiteto rekomendacijas ir konkrečios grupės darbo intensyvumą, ekonominių, politinių, moralinių aspektų svarbą, remia parlamentinių grupių veiklą: skiria grupės sekretorių, finansuoja grupės kviestų svečių priėmimą ar grupės narių vizitus pagal parbaidžano suverenimos teisėmis ir nedalomumu, vis dėlto turime pripažinti, kad atsiranda Kalnų Kara-

šės su kuo nors sukurti grupės. Parlamentarai yra laisvi žmonės ir šiuo požiūriu gali prieštarauti Lietuvos užsienio politikai.

Kas tą politiką formuoja? Taigi mes patys ir formuojame. Netgi ne prezidentė. Prezidentė turi užsienio politiką remti. O formuoja, leidžiu sau pasakyti, visuomenės nuomonė. Kadangi mes atstovaujame visuomenės nuomonei, nori nenori mes tą politiką ir formuojame.

Savo rinkėjams negaliu pasakyti, kad mes negalime mylėti Kalnų Karabacho armėnų ar tibetiečių. Kiekvienas iš mūsų turime teisę tokias grupes steigti. Kitas dalykas - galime pasiginčyti dėl pavadinimo.

Mes įkūrėme grupę „Už demokratinę Baltarusiją“. Beje, irgi buvo kautynės dėl pavadinimo. Dėl Baltarusijos situacija yra sudėtinga, mes tarsi formaliai pripažįstame, kad pastarieji Baltarusijos parlamento rinkimai yra teisingi, teisėti buvo prieš keliošimtis metų. Manychiau, kad tai yra tiesioginis Konstitucinio imperatyvo pažeidimas laisvo Seimo nario mandato atžvilgiu.

Ir paskutinis dalykas, kurį noriu pasakyti. Iki šiol nebuvo didelių bėdų ir nereikia manyti, kad jeigu Lietuvoje įsisteigs kokia nors grupė, kuri nepatiks kažkokios valstybės sostinėi, tai viskas grius. Jeigu aš dabar išstosiu iš kokios nors Tibeto rėmimo grupės, nemanau, kad mūsų santykiai su Kinija staiga pargers ir atsivers prekybos vartai. Nei jie atsivers, nei ką.

Noriu paklausti pono Juodkos, kaip Užsienio reikalų komiteto pirmininko. Seimo antrame aukšte kabo garbingų svečių, valstybės vadovų ir parlamento pirmininkų portretai. Ten yra toks Dalai Lama keturioliktasis. Ar jūs tą portretą išmesite iš galerijos, jei Tibeto grupė išnyks? Jeigu išmesite, tai suprasiu, kad situacija pasikeitė, o kol jis ten kabo, aš gyvenu laisvame parlamente, laisvoje šalyje.

G.JAKAVONIS: Kiek mūsų politika morali, kiek pragmatiška?

K.STOSKUS: Manau, kad visada, kai susikuria nauja valstybė, būna atėjęs naujas vadovas ar valdovas, įvykdytas perversmas, į pri-

jūs reikalingi, vadinasi, jūs suprantate, ką daryti, o kai reikia, sakykime, dėl referendumo, jūs jau nepakankamai pajėgūs, intelektualūs, primityvūs ir jūs negalite tokių sprendimų priimti. Veidmainystė nuo to momento ir prasideda, kai reikia rodyti demokratiškesnį, teisingesnį veidą, o realiai jo realizuoti politiniais sprendimais nepavyksta. Kadangi visuomenės spaudimo iš esmės beveik nėra, dar keletą smūgių patyrusi visuomenė, sakykime, dėl tų nepavykusių referendumų, tokio deklaratyvaus ir atviro, ciniško Konstitucinio Teismo įsikišimo, kai jis nusprendžia, ar referendumas galioja, ar negalioja, dar labiau susigūžia ir kiekvienas galvoja, kad nieko čia, žmogeli, nepakeisi.

Kodėl žmonės bėga iš Lietuvos? Jiems čia negerai gyventi arba, kaip sakoma, gyventojų padėtis Lietuvoje nepatinkama. Norint padaryti jį patikimą, reikia sudaryti tokias sąlygas, kad jie gautų tam tikras saugumo garantijas, kad žinotų, jog dalyvauja kaip piliečiai sprendžiant savo valstybės likimą.

Savivaldos Lietuvoje beveik nėra. Niekur kitur žmonės neišmoks tvarkyti valstybės reikalų, jeigu nebus savivaldos. Savivalda yra žemiausia valdymo pakopa ir joje dalyvaujamas žmogus su pranta, kad jam reikia kištis į valstybės reikalus. Jeigu sako: jūs kišpelnai ir kaip su jo atėjimu pasikeis Šumero gyvenimas. Graikai ir romėnai daug kartų tuos procesus pergyveno. Žinoma, kai prasideda demokratija, balansuojama šiek

Mūsų, parlamentarų, veiksmai neturėtų prieštarauti mūsų užsienio politikai. Kitaip bus jovalas

Benediktas JUODKA
Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, buvęs Vilniaus universiteto rektorius

Sakykime, valdžią turi monarchas arba koks nors tironas, tai visa visuomenė, net ir politikai, tam pa autoritarinės valdžios priklausiniai ir visi laukia, kada jis numirs arba jį nuvers, kitaip pasikeitimų nevyksta. Visur taip buvo. Juo griežtesnės represijos, daugiau disciplinos, daugiau apribojimų, daugiau vienvaldiškumo, tuomet, savaime suprantama, labiau dominiuoją jėga. Jėga įtraukiama ne tik visuomenė, bet ir valdžios žmonės.

Ir jeigu atsiranda galimybė kaip nors įvykdyti perversmą, pradžia visada prasideda nuo demokratizacijos. Jeigu tėvas, pavyzdžiui, buvo griežtas tironas, atėjęs sūnus būtinai bus demokratas.

E.VAREIKIS: Kaip tai? **K.STOSKUS:** Tiesmukai priėmėte mano žodį. Aš sakau, kad jis gali būti dar didesnis tironas, bet jis neturi to rodyti, nes jam reikia eiti su tauta, su dauguma žmonių, kurie turėtų įtaką sprendimams. Jis turi tai demonstruoti. Žinoma, kartais būna, kad paskui ateina dar baisesnis tironas, kaip matome iš šių laikų pavyzdžių.

Kaip rodo istorija, represuojami žmonės subrandina tokią susipriešinimo būklę, tą pasipriešinimą visada, net ir monarchai, turėdavo išnaudoti arba norėdavo išnaudoti, kad galėtų įtvirtinti valdžią. Tokiais atvejais, kai atsirasdavo opozicija iš šalies, procesai jau būdavo pradedę. Pavyzdžiui, Šumero civilizacija. Buvo sakoma, atėjo toks

sibrėžėme, - įstojome į NATO, į Europos Sąjungą, esame kaip niekada saugi, respektabili šalis ir viskas šiuo požiūriu yra gerai. Prieš 25 metus visi žinojome, ko mums reikia iki pilnos laimės, - kad reikia NATO, Europos Sąjungos, kad reikia susitaikyti su lenkais, nubrėžti sienas su rusais.

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

Jeigu tu stoji į kokią nors grupę, tu turi domėtis tos šalies politika ir būti įjeigu netos šalies advokatas, tai bent tos šalies žinovas, ekspertas. Tam būtent mes ir reikalingi. Vaziavimas - paskutinėje vietoje. Ne tam kuriame grupę, kad važiuotume į tą šalį ir mėgautumėmės kalnais ar saule. Būti grupės ekspertu visą laiką skatinu, bet jūs domėkitės, bent žinias paskaitykite, žinokite, kas ten rinkimus laimi. Kad nebūtų taip, kad atvažiuoja tam tikros valstybės parlamentaras, o mūsų grupės nariai klausia, kas pas juos rinkimus laimėjo. Gėda. Kaip tu gali būti grupės nariu ir net nežinoti, kas ten prezidentas?

Mums reikia ir Kalnų Karabacho ekspertų, ir Tibeto ekspertų. Nematau didelės tragedijos. Manau, kad daug keisti nereikėtų, nieko mes čia labai neišrasime, pinigų nuo to taip pat nepadaugės. Jeigu norite - keiskite, gal tai bent kiek išjūdins bendrą domėjimąsi grupe.

B.JUODKA: E.Vareikis atkreipė dėmesį į 1990 metais Amerikoje susidarytą įspūdį, kad Lietuva yra pasaulio sąžinė. Neseniai, prieš pat Kalėdas, keletas Užsienio reikalų komiteto narių vėl buvo Amerikoje, tai galiiu pasakyti, kad irgi buvo jaučiamas didžiulė pagarba Lietuvai.

E.VAREIKIS: Už praeitį. **B.JUODKA:** Ir už dabartį. Už Lietuvos laikyseną dabartinėje geopolitinėje situacijoje.

E.VAREIKIS: Nenuolaidžiavimu.

B.JUODKA: Praėjo 25 metai bet Amerikos akimis į Lietuvą iki šiol yra žiūrima kaip į tikrai sąžiningą šalį.

E.VAREIKIS: To mums ir reikia laikytis.

PURBSYS: Tai vertinimas Rusijos kontekste, ne Kinijos, ne Azerbaidžano.

B.JUODKA: Geopolitinės situacijos kontekste.

G.JAKAVONIS: Ką tik grįžau iš Kazachstano prezidento rinkimų. Kai manęs kas nors iš vakariečių klausia, kaip aš vertinu tai, kad prezidento kadencija užsitęsė, atsakau, žinote, man svarbiausia, kaip Kazachstano žmonės vertina, o ne kaip vertina Vakarų. Amerika mus vertina gerai. Bet man atrodo, kad svarbiausia, kaip mūsų užsienio politiką vertina Lietuvos žmonės.

Parenę Jovita MILAŠIENE

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgiu.lt

Mėgėjų teatro sambūris. 1899-1940 m.

Daugelis žmonių, besidominčių teatro istorija, puikiai žino vieną faktą - 1899 m. vasarą Palangoje buvo parodytas pirmasis viešas spektaklis - Keturakio komedija „Amerika pirtyje“. Nuo tos atmintinos datos mus skiria metų virtinė (115 metų), ženklinti lietuviško viešo teatro pradžią. Manau, kad daugeliui žmonių bus įdomu prisiminti fragmentiškai kaip Lietuvoje vystėsi, plėtėsi mėgėjų teatro sąjūdis iki 1940 metų, kokius sunkumus teko įveikti ir džiaugtis kūryba, pasiektais laimėjimais ir kt.

Teatro istorijos tyrinėtojai rašo, kad mėgėjų teatro veiklos ištakos siekia XVI a., kai į Lietuvą atsikėlė jėzuitai. Jie Vilniuje, Kražiuose ir kituose miestuose steigė vienuolynus, mokyklas. Buvo kūrybingi kultūros baruose. Vienuolių pastangomis pirmieji teatro elementai buvo panaudoti bažnyčiose per pamaldas ar apeigas kaip priemonė stiprinti parapijiečių tikėjimą. Pavyzdžiui, per Dievo Kūno garbinimo iškilmes buvo rengiamos puošnios eitynės centriniams miesto gatvėms. Jos išliko nepašalintos iki mūsų dienų.

Metams bėgant teatralizuoti, uždari teatro renginiai, šventės vyko Lietuvos dvaruose. Pavyzdžiui, 1887 m. vasarą Vyžuonėlių dvare (Utena), švenčiant dvarininko dukters 27-ąjį gimtadienį, buvo surengta šventinė popietė, kurioje vaidino personažai - meška su vėdliu, žydas, meistras su sviestmuše ir katinas ilga šiaudine uodega. Katinas buvo judrus, visus šventės svečius čaižė uodega, o „nuskriaustieji“ siekė ją nutraukti... bet jiems to padaryti nesisekė. Šventė tęsėsi. Visi šoko, dainavo. Vaišinosi obuoliais, pyragais, ledinukais ir gėrimais. (Toliau bus pateikiami pavyzdžiai iš Panevėžio apskrities - *aut. past.*)

Dėl griežtos carinės cenzūros spektakliai lietuvių kalba buvo vaidinami toli nuo didžiųjų miestų centrų - ūkininkų trobose, klėtyse. Juos rengė vasaros atostogų metu sugrįžę studentai iš Rusijos miestų. Viešas lietuviškas vaidinimas buvo tik svajonė.

Tačiau XX a. pradžioje atsirado pragiedrulių, galimybė išsivaduoti iš carizmo gniaužtų, būti savo šalies šeimininkais. Didelis istorinis laimėjimas - lietuviškos spaudos atgavimas 1904 m. 1906-1907 m. buvo suteikta teisė iš Rusijos grįžti mokytojams į savo kraštą. Mokytojai įsitraukė į švietimo ir kultūros veiklą. Jie buvo spektaklių organizatoriai, režisieriai ir lietuviškų pjesių kūrėjai.

XIX a. pabaigoje didelį postūmį lietuvių teatrinei veiklai padarė atgarsiai iš Peterburgo, kur 1892 m. mėgėjų teatro vaidintojai buvo pastatę komediją „Amerika pirtyje“ ir 1894-1895 m. - Gužučio „Kauno pilies išgriovimą“, J.Blizinskio komediją „Žentas dėl parodos“. Pe-

► Utenos kuopos vaidintojai po V.Mykolaičio-Putino spektaklio „Valdovas“ (Sėdi iš kairės: 4-as rež. J.Bartašius, 6-as L.Urbanavičius-Urbonaitis. 1938 m.)

terburgo lietuviai ragino šias ir kitas pjeses statyti Lietuvoje. Siuntė vaidinimus į Lietuvą. Minėtas ir kitas pjeses vaidinti Lietuvoje buvo leista, nes jos buvo cenzūros įvertintos ir antspaudojos. Tad tuo metu Vilniuje, Kaune, Rygoje, Jurbarko, Raseiniuose ir kituose miesteliuose buvo statomos tos pačios pjesės (spaudoje buvo skelbiama, kokiomis sąlygomis galima įsigyti dramaturgijos veikalų). Dėl to sparčiai ėmė kurtis mėgėjų vaidintojų kuopos.

Tačiau Lietuvoje viešai vaidinti lietuvių kalba naujai parašytas ar išverstas iš kitų kalbų pjeses buvo draudžiama. Teatro istorikas V.Maknys rašo, kad vieninteliame carinės Rusijos imperijos krašte, Lietuvoje, buvo uždrausta vaidinti gimtąja kalba (nuo 1890 m., str.84). Tad teatrų režisieriams teko prašyti iš gubernatūros leidimų. Leidimus Peter-

dinta kunigo Prano Turausko misterija „Betliejus“. Namų statyba kainavo daugiau kaip 9000 rublių. Liaudies namų steigimu, jų išlaikymu rūpinosi kunigas J.Svagždys, vėliau - kunigas P.Turauskas, kunigas A.Švotelis. Teatrologas V.Maknys rašo, kad uteniškiai vaidintojai iki Pirmojo pasaulinio karo turėjo gana sudėtingą teatro repertuarą, gautą iš Peterburgo lietuvių bendruomenės. Liaudies namuose veikė 80 asmenų choras, vadovaujamas vargonininko Banio. Tad neatitiktinai 1911 m. liepą Utenoje buvo laukiama J.Vaičkaus „Skrajojančio teatro“ pasirodymo. (Tenka priminti, kad 1905 m. birželį J.Vaičkus Mažeikiuose surengė pirmą viešą vakarą. Buvo suvaidintas G.Petkevičaitės-Bitės ir Žemaitės spektaklis „Velnias spąstuose“. Šis spektaklis 1901 m. buvo suvaidintas Vilniuje dr. A.Vileišio bute).

► **Balys Sruoga rašė, kad mėgėjų teatro vakarai savo reikšme mūsų Tautos atgimimui galėtų varžytis su rašytąja literatūra**

burge išduodavo cenzorius Eduardas Volteris (1856-1941 m.), Peterburgo universiteto dėstytojas, kuris su lietuvių bendruomene palaikė glaudžius ir draugiškus ryšius. E.Volterio pastangomis Peterburge buvo sudaryta didelė scenos veikalų biblioteka.

Gausių ir organizuotų vaidintojų kuopų nariai, pažangūs ir kūrybingi bažnyčių klebonai rūpinosi turėti miestelio centre savo parapijus namus. Pavyzdžiui, vieni iš pirmųjų Lietuvoje, 1907 m., Utenoje buvo pastatyti dideli parapijos, arba Liaudies, namai su sale susirinkimams, vaidinimams. Kiti šaltiniai nurodo 1911 m. Buvo suvai-

Tyrinėdama Nacionalinės M.Mažvydo bibliotekos Retų spaudinių kartoteką netikėtai suradau 1913 m. Utenos žemės ūkio draugijos pirmininko, Liaudies namų jaunimo ratelio nario Prano Dičiaus rašytą laišką draugužiui. (Pavardė nenurodyta. NMMB RS, F.123-454, Jurgis Bukėnas. 1913 10 26.) Laiške rašoma apie Utenos Liaudies namų teatrinę veiklą. Bičiuliui atsako į rūpinimą klausimus. Prašo atvykti į Uteną ir iš arčiau susipažinti su teatro kuopos veikla ir uteniškiais. Rašo, kad „pasigirti neturiu kuo, bet, manau, daug naujo pamatytumei uteniškių veikime, ypač prie dabartinio boikoto kuni-

gų, su jų pasekėjų būriu“. Nurodo savo adresą: „Krautuvė „Vilija“, Kražių gatvė“.

Galima lengvai atsekti „draugužio“ klausimus pagal P.Dičiaus išsiųstus atsakymus:

1. Vakarus taisome Liaudies name. Prašymus duodame gubernatoriui. Po prašymais pasirašome kartais aš ir p. vaistininkas Lukoševičius. Kartais po vieną ir bet kuris. Seniau pasirašydavo kunigas J.Svagždys.
2. Prašymus gubernatoriui reikia siųsti po vieną egzempliorių.
3. Kada vaidinsite, reikia aiškiai nurodyti - datą, dieną ir vietą.
4. Rašyti, kas atsako už tvarką.
5. Pateikti vaidintojų sąrašą, nurodant jų vardą, pavardę, gyvenamąją vietą, atliekamą vaidmenį.
6. Siunčiant reikia užklijuoti pašto ženklą už 1 v. 50 kap.
7. Atvažiuokite į Uteną lapkričio 17 d. (1913 m.). Bus vaidinamas spektaklis Vydūno „Ne sau žmonės“.
8. Dainuos sklandus choras, gros tam renginiui specialiai išmokytas balalaikų orkestras. Būkite. Lauksime.

Mėgėjų teatro veiklą, pražyduosią vaiskia žaluma, nutraukė 1914 m. prasidėjęs Pasaulinis karas. Dauguma inteligentų, moksleivių pasitraukė į Rusiją. Lietuvos profesionalus ir Mėgėjų teatras atgimė tik po 1918 m. vasario 16-osios akto. Kultūrinis gyvenimas atgijo miesteliuose, kaimuose. Pavyzdžiui, Panevėžio vyskupijos vyskupas Kazimieras Paltarokas ragino kunigus steigti prie bažnyčių parapijus namus su sale, biblioteka. Prašė telkti jaunimą į pavasarininkų, ateitininkų, skautų organizacijas, rengti vaidinimus ir kt. Kaip to rezultatas skleidėsi kūrybingas savišvietininkų, teatro mėgėjų kuopų, rašančių pjeses ir statančių spektaklius režisierių, tarp jų ir kunigų dramaturgų būrelis. Aktorius Stasys Pilka rašo, kad Lietuvoje pas-

klido sodžiaus teatras, kurio misija, be pramogos tikslų, tapo ir rimto Tautos auklėjimo pobūdžio, kultūros skiepėjimo priemonių visuma. Spektaklių režisieriams buvo iškelta užduotis: rinkti veikalus ir statyti tokius spektaklius, kurie turėtų vieną ar kitą aukštą idėją, kurie auklėja žmones. Išliko problema, kur tokių veikalų gauti? Pavyzdžiui, 1927 m. sausio-vasario mėn. Utenos mėgėjų teatro kuopos pirmininkas Liudas Urbanavičius (Taikos teisėjo raštinė) valdybos vardu rašo du laiškus Kauno valstybinio teatro valdybai (teatro direktorius Antanas Sutkus) prašydamas atsiųsti „privačiai organizacijai“ vaidinimų, suteikti patarimų meno srityje. Prašo ir kitų patarimų. Pavyzdžiui: 1. Koks turi būti kuopos žetonas (ženklas), vėliava? 2. Gal yra žinoma Lietuvoje panaši organizacija (kuopa), iš kurios būtų galima gauti vėliavos, ženklų pavyzdį, kuris tiktų visoms teatro kuopoms? (VUB RS. F.1 - F. MAŲĖ, L.263)

1927 01 24 laiške Liudas Urbanavičius rašo, kad Utenos vaidintojai turi savo kuopos įstatus ir laikosi iškelto tikslo: „Kelti ir remti lietuvių Tautos meną visuomenėje“. Pagal įstatų 9 straipsnį turi savo vėliavą tamsiai žalios spalvos su žetonu ir šūkiu „Menas-Tautos siela“. Turi teatro kuopa savo žetoną ir antspaudą. Kauniškiams primena, kad vykdamis gastrolių į Uteną turi iš anksto kuopai pranešti ir suderinti datą ir laiką, kad salė nebūtų užimta, nes tuo metu gali vaidinti uteniškiai. Be to, būtų laiko tinkamai pasiruošti Kauno vaidintojų susitikimui, būtų paruoštas reikalingas inventorių, dekoracijos, kurių jau turi įsigiję.

Iki 1940 m. Utenos teatro mėgėjų kuopa pastatė 18 dramos spektaklių, jų režisierius buvo Utenos miesto burmistras Juozas Bartašius. Vaidinimus parinkdavo Liudas Urbanavičius-Urbonaitis. Buvo pastatyti spektakliai: P.Vaičiūno „Patriotai“, V.Mykolaičio-Putino „Valdovas“, kraštiečio kunigo K.Čiplio-Vijūno komedijos ir kt. (pastarojo autoriaus pjesės nuo 1997 m. visoje Lietuvoje stato mėgėjų teatrai).

Tenka priminti, kad iki 1940 m. Lietuvos miestelių ir bažnytkaimių jaunimas, inteligentai aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Įvairaus amžiaus žmonės vaidino, giedojo bažnyčių chore, buvo aktyvūs pavasarininkų, ateitininkų organizacijų nariai. Kad sodžiuje tinkamai būtų režisuotas spektaklis, gerai savo vaidmenis išjaustę vaidintojai, kad tinkamai būtų paruošta salė ir kt., 1924 m. Šiauliuose buvo išleista knyga „Sodžiaus teatras. Patarimai sodžiaus vaidintojams“. Autorius Brundalas (Petras Tarulis).

Balys Sruoga rašė, kad mėgėjų teatro vakarai savo reikšme mūsų Tautos atgimimui galėtų varžytis su rašytąja literatūra.

Istorikė Joana Viga ČIPLYTĖ